Poštnina plačana v gotovini. Izhaja vsak petek. Leto III. St. 12.

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12
Naročnina četrtletno 15 Din,
za pol leta 30 Din,
za vse leto 60 Din.
Posamezne številke 1·50 Din.
Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 23. marca 1934.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.
Poštnočekovni račun
Ljubljana št. 16.176
Rokopisov ne vračamo.
Oglasi po tarifu.
Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

SLOVENJA KOROŠKA

Koroška ob prevratu

Ta članek nima namena, dati kako zaključno sliko dogodkov ob prevratu in plebiscitu, ampak nekatera opazovanja in osebne vtiske poznavalca razmer, ki bi jih bilo treba od raznih strani dopolniti.

Ko je bil po svetovni vojni tisočletni zatiralec premagan in strt in Avstrija v razsulu, so bili koroški Slovenci prepričani, da je napočila zanje nova doba svobodnega narodnega življenja. Tedanja narodna vlada v Ljubljani je dala po slabotnih posadkah zasesti slovenske občine pri Zilji, v Podjuni in v velikovškem okraju. Po slovenskih občinah so začeli snovati narodne svete, ki naj bi prevzeli upravo v svoje roke. Ker to ni bilo lahko, so nestrpno pričakovali popolno zasedbo slovenske zemlje. Pošiljali so prošnjo do vlade, da naj hiti s pomočjo, ker se zbirajo sovražne čete v gornjem delu Zilje in v gornji Dravski dolini. Dne 2. decembra 1918 sta bila o nevzdržnem položaju na Koroškem izčrpno informirana dr. A. Korošec in dr. Žerjav, ko sta se vozila iz Pariza v Ljubljano in morala v Podrožci tri ure čakati na zvezo z Jesenicami. Zanosni možje so ju v Podrožci opozorili, da je potrebna na Koroškem nujna in znatna pomoč, sicer bo prepozno. Pomoči ni bilo, pač pa so vdrle o Božiču 1918 nemške čete iz Gornje Zilje in pognale slabotne slovenske posadke od Zilje in Roža tja do Frajbaha. Nemške čete so neovirano divjale med slovenskim prebivalstvom, in slovenski možje, ki so malo poprej v nadi, da dobe pomoč iz Ljubljane, prevzemali občinske uprave od nemškutarjev v svoje roke, so morali bežati preko Karavank, kjer so dobili zavetišče pri svojih znancih na Gorenjskem. Zaupanje slovenskega ljudstva do rešiteljev izpod nemškega in nemškutarskega nasilstva je začelo padati in nič več se ni prav opomoglo. Iz dežele pregnani možje so šli po Božiču v Ljubljano k deželni vladi, in njih voditelj je pred celotno deželno vlado ugotovil, da bi bilo za narodni položaj koorških Slovencev veliko bolje, ko bi se ljubljanska vlada sploh ne vtikala v koroške razmere, če ni imela namena pošteno zasesti vse slovensko ozemlje. S to slabotno zasedbo se je položaj za koroške Slovence znatno poslabšal, kajti ljudje so bili obupani in zgubili so zaupanje v rešitelje.

Dne 14. februarja je bilo sklenjeno med ljubljansko in celovško vlado premirje, ki pa ga je prekinil vojni sklep treh slovenskih »strategov«. Jugoslovanske čete na Karavankah in okoli Velikovca so dobile dne 26. aprila telefonično povelje iz Ljubljane, da naj takoj preidejo k napadu na sovražnika.

Da bi tega preloma premirja z dne 14. februarja ne bilo, bi bilo marsikaj drugače danes na Koroškem, mnogim nesrečnim žrtvam bi bilo prizaneseno, ki so padle pri tem blaznem napadu, ki je prinesel popoln poraz naših čet in njih izgon iz vse Koroške tja v slovenjgraško kotlino. Nesrečno povelje z dne 26. aprila 1919 je toliko manj umljivo, ko je bilo ravno tedaj mnogo naših vojakov na dopustu radi pomladanskega poljskega dela, in ker so bile na nasprotni strani močne nemške formacije v najboljšem stanju.

Dne 4. in 5. majnika 1919 so se vršila v Celovcu mirovna pogajanja med celovško in ljubljansko vlado. Ljubljanska vlada je poslala tja dva zastopnika, ki sta pa morala vtakniti v žep hude in pikre opombe nasprotnika na račun naše vojske, ko sta trdila, da so vojaki brez vsakega povelja prešli v napad. Zapisnik o teh pogajanjih hrani vlada v Celovcu, prepis pa je v vladni palači na Bleiweisovi cesti v Ljubljani. Mogoče ni neumestno, če to žalostno poglavje naše zgodovine sami razčistimo, sicer utegnejo o priliki privleči Nemci ta protokol na dan. Mnogo naših dobrih vojakov in častnikov je zaradi tega brezglavega napada padlo na Koroškem. Med drugimi je padel v bližini Vovber poročnik Kislinger iz Teharjev pri Celju, ki je srečno prebil poprej 4 dolga leta na raznih frontah svetovne vojne in ki je bil dober podpiratelj svoje stare mamice. Ali naj se spomnimo, kaj smo zgubili z Malgajem?

Zelo nam je škodoval prelom premirja pri mirovnih pogajanjih v Parizu, kar so morali občutiti naši zastopniki. Naš ugled je znatno padel pri zaveznikih, in koroški Slovenci so bili za novo izkušnjo bogatejši. Na koncu meseca maja so sicer zmagovito vdrle jugoslovanske vojne čete na Koroško tja na Gosposvetsko polje in zasedle tudi Celovec, a bilo je prepozno. Celovec so morale po kratki zasedbi po naročilu zavezniške konference v Parizu zapustiti, kar ni našlo ugodnega odmeva pri slovenskem ljudstvu in je rodilo ponovno nezaupanje nasproti rešiteljem, ker so mu bili Nemci že poprej napovedali, da bodo jugoslovanske čete morale izprazniti Celovec.

Koroško ljudstvo je moralo veliko prestati po vojaških operacijah, ki so nezaupanje še stopnjevale, kajti ljudje so si želeli miru. Korošec ni vojak. Nastroj po navedenih izkušnjah pri preprostem ljudstvu za plebiscit ni bilo najboljše.

Plebiscit je bil določen na dan 10. oktobra 1920 in se je tudi ta dan vršil.

Plebiscitno ozemlje na Koroškem je bilo deljeno v A in B pas. Prvi pas (A) so zasedle po čl. 49. določil za plebiscit jugoslovanske čete in ga je upravljala jugoslovanska vlada po določilih svoje države, B pas pa Avstrija. V plebiscitnem odboru so bile zastopane Anglija, Francija, Italija, Jugoslavija in Avstrija; Amerika ni poslala svo-

Slovenski Korotan

Še pred 80. leti je Peter Kosler na svojem zemljevidu slovenska ozemlja vrisal našo narodno mejo tja do Osojskega jezera in daleč nad Celovcem. Današnja meja poteka bolj južno, vendar jo je težko določiti, ker se mnogokje v širokem vmesnem pasu prepletajo Slovenci, ponemčenci in Nemci.

Slovenski živelj v avstrijski Koroški sega na zahodu do Krnice (1950 m) v Karnskih Alpah. Odtod drži narodna meja preko Zilje pred Šmohor, v čigar bližini leži najzahodnejša slovenska vas Limarče. Sosednje Potoče so že deloma ponemčene. Jezikovna meja krene nato preko Preseškega jezera na Ziljske Alpe. Tu sledi glavnim grebenom na Dobrač (2167 m), odkoder se spušča k Beljaškim Toplicam in obide z juga Beljak. Ob izlivu Jezernice v Dravo zakrene sprva ob potoku proti severu, nato pa v severovzhodnem pravcu na najvišje vrhove Osojskih Tur. Odtod se vije v velikem loku južno od Blatograda in Krnskega gradu preko Gline na Magdalensko goro (1058 m) in dalje do izliva Krčice v Krko. Zdaj se vzpenja meja nad Djekšami, Knežo in Krčanjami, ki so najsevernejše slovenske vasi na Koroškem, na južna pobočja Svinjske planine. Zahodno od Volovice se končno spušča vzhodno od Grebinja in južno od Št. Pavla k Labodu, da doseže na Košenjaku (1522 m) našo državno mejo. Zlasti ozemlje, ki leži med Osojskimi Turami in Magdalensko goro, je že zelo ponemčeno. V Blatogradu, nekdaj še čisto slovenski fari, kjer je po sedemnajstletnem župnikovanju l. 1844. umrl navdušeni slavist Urban Jarnik, je slovenska govorica povsem izkoreninjena. Podobno je v Gospej Sveti, kjer le neki skromni slovenski razglas na cerkvenih vratih opozarja tujca, da se tu pakrat v letu zgrinjajo množice naših romarjev od blizu in daleč. Sicer pa je ta nekdaj tako znamenita božja pot docela ponemčena in le v sosednjih vaseh umevajo in govore slovensko vsaj še stari ljudje.

Avstrijska slovenska Koroška meri okrog 2300 kvadratnih kilometrov.

Od zahoda proti vzhodu se razprostira v zračni črti 130 km daleč, kar odgovarja nekako razdalji od Bohinja do Rogaške Slatine. Nasprotno znaša njena širina v pravcu sever-jug največ 40 in najmanj 7 km. Pokrajina ima izrazito gorski značaj. Povprečno okrog 600 m visoka, se v smeri dravskega toka v splošnem znižuje proti vzhodu, kjer doseže blizu Dravograda najnižjo točko, ki leži 346 m nad morsko gladino. Najbolj gorati predeli leže na robeh, zlasti na jugu ob italijanski in jugoslovanski meji. Tu vstopajo na zahodu na slovenska tla strme Karnske Alpe, ki se polagoma znižujejo k dolini Ziljice. Pobočja do preko 2000 m visokih gora pokrivajo v nižjih legah gozdovi; nad njimi se razprostirajo tuintam krasni pašniki.

Vzhodno od doline Ziljice se pričenjajo daljše in višje Karavanke, katerih glavni grebeni potekajo od Peči do Olševe. Znatno strmejše s severne nego z južne strani, imajo sicer izprva na zahodu še sredogorski značaj, a kmalu dobe prav izrazite velegorske oblike. Medtem ko je n. pr. Peč do vrha poraščena z gozdom, se razodeva daleč vidna skalnata piramida Kepe ali goli nazobčani greben Košute v pravem velegorskem veličastju. Mnogokje segajo visoko v pobočja do strmih sten ogromni prodni nasipi, ki jih le tuintam pokriva borno zelenje. Le na Podkorenskem sedlu, Ljubelju in Jezerskem vrhu sekajo to mogočno gorsko pregrajo udobne ceste, ki drže na Gorenjsko.

Severno od glavnega grebena Karavank se razprostira predgorje, ki je sicer nižje in razčlenjeno po povprečnih dolinah, vendar se tudi njegova strma pobočja često kažejo v goli sivini. Tu se najvišje vzpenja Ojsterc (2142 m), na čigar vrhu je znamenita vremenska opazovalnica. Dolina Bele ga loči od široke in le malo nižje Pece, ki leži ob jugoslovanski meji. Končno segajo z juga na koroška tla še mali odrastki Savinjskih Alp. Tu izvira Bela v slikoviti Belski Kočni, ki jo v skrajnem kotu zagrajuje 2429 m visoki Križ. Na njem sega avstrijsko-jugoslovanska meja najbolj proti jugu.

Karnskim Alpam vzporedno smer imajo strme in razorane Ziljske Alpe. Toda te nimajo v slovensko-nemškem obmejnem ozemlju več značaja sklenjenega gorovja. Na vzhodu se zaključijo v velikanski apnenčasti gorski sklop Dobrača (2167 m), ki ima mnogo lijastih kraških dolin in jam. Dobrač se od zahoda proti vzhodu položno dviguje, medtem ko se zelo strmo ruši njegovo južno pobočje. Tu se je pri potresu leta 1348. dne 25. januarja odkrhnil del gore, ki je v obsegu 7 km² zasul sedemnajst gradov in vasi. Toda ta podor ni bil edinstven. Ko je v predzgodovinskem času koncem ledene dobe ziljske lednik močno spodjedel južno gorsko pobočje in ustvaril previse, se je menda tudi pri potresu podsula gora na istem mestu, le da je bil tokrat plaz mnogo debelejši in večji in je pdsul kar trikrat večje površje. Oba plazova se moreta že od daleč ločiti po barvi. Predzgodovinski plaz je zelen in ves obraščen, na njem leži danes celo vas Rogije, medtem ko je kasnejše plazovje večinoma golo in sivo, ker se še vedno ni dokončno povsem umirilo. Zaradi svoje precej osamljene lege je Dobrač gora z daljnim razgledom. Na vrhu ima dve starinski romarski cerkvici, slovensko in nemško, ki sta bili domala istočasno zgrajeni v 17. veku. Slovenska cerkvica žal že razpada. Nemcem je postalo v spotiko slovensko poimenovanje te gore, ki je bilo tudi pri njih izključno v rabi. Zato so si izmislili novo ime Villacher Alpe, ki ga skušajo uveljaviti v zemljevidih, v knjigah, šoli in sploh v javnem življenju.

Iz članka »Slovenski Korotan« M. Vinarja v knjigi »Naši onstran meje«.

(Dalje prihodnjič.)

jega zastopnika. Odbor je imel nalogo, da zagotovi glasovalcem prosto in tajno glasovanje. Najprej naj bi se vršilo glasovanje v A pasu in tri tedne po razglasu glasovanja v A pasu pa glasovanje v B pasu, ako zmaga Jugoslavija v A pasu. Ako pa izpade glasovanje v A pasu v prilog Avstrije, odpade glasovanje v B pasu, in Avstrija prevzame končnoveljavno upravo v obeh pasovih. Pri glasovanju je zmagala Avstrija.

Plebiscitni odbor že iz spredaj navedenih vzrokov našim narodnim težnjam ni bil naklonjen, posebno hud naš nasprotnik je bil italijanski odbornik, ki je odločno zastopal v sejah pravice in nepravice Avstrijcev in znal pridobiti zase predsednika odbora, Angleža. Dasi je bila uprava A pasa v jugoslovanskih rokah, vendar je odbor marsikaj sklenil proti volji jugoslovanskega odbornika, kar je tudi odločilo plebiscit v prilog Avstrije. Jugoslavija je dala po zasedbi v maju 1919 razna veleposestva in veleobrti v svojem pasu pod oskrbstvo (sekvester) svojih ljudi. Vse te sekvestre je odbor tik **pred glasovanjem odpravil in dal odpreti demarkacijsko črto med A in B pasom.** Ko se je to razglasilo, je izjavil neki znani koroški Slovenec: »**Plebiscit je izgubljen!**« Šel je mož domov tja k Baškemu jezeru in mirno čakal na to, kar je bil izpovedal. To postopanje plebiscitnega odbora je vplivalo katastrofalno na glasovalce, ki so prišli do prepričanja, da nobena naredba jugoslovanske vlade nima veljave in da nasprotniki dosežejo vse, kar le hočejo, tudi tam, kjer je bila uprava v jugoslovanskih rokah. Zato ni čuda, da je število glasovalcev v prilog Jugoslavije v zadnjem trenutku začelo hitro padati — posebno še radi tega, ker so bili nasprotniki že mnogo časa pred glasovanjem napovedali, kaj vse se bo ukrenilo v njih prilog tik pred glasovanjem. Že po nesrečnih vojaških operacijah v Jugoslavijo omajano zaupanje je zadnje dni pred glasovanjem pri slovenskih glasovalcih še bolj začelo padati tako, da smo morali izgubiti plebiscit, ki ga tudi nismo tako pripravili, da bi na vsej črti dvignili zaupanje naših ljudi. V dobi priprav je vsega primanjkovalo, medtem ko je bilo proti koncu plebiscita vsega preveč. Svinčeni ali plebiscitni fond, kamor se je stekala prodaja svinca, je bil slabo urejevan in je celo nekaj časa popolnoma odrekel. Žal, da je izginil skoraj ves akt o tem fondu (menda nekim našim), sicer bi se dala tudi ta stran o izgubi plebiscita razčistiti.

Nemci in nemškutarji so delali našim ljudem pred in med plebiscitom vse mogoče obljube na narodnem, gospodarskem in kulturnem polju. Verjeli so jim. Na vse te obljube so poštenjaki Nemci in nemškutarji po plebiscitu tako pozabili. Ne dajo jim niti tega, kar jim je bilo priznano po senžermenskem miru. Vzrok je menda, ker nimajo koroški Slovenci nikjer take opore, kakor jo imajo Nemci, ki dosežejo pri nas vse mogoče koncesije, bodisi na tem ali onem področju, dasi naša država po nobeni pogodbi ni vezana, da jim to da.

Kakor so hodili pred kakimi 10 leti na Primorsko razni vročekrvneži iz Ljubljane in tam hujskali mladino proti tujemu režimu, je poskusil tu in tam tudi na Koroškem ta ali oni tako junaštvo, a je izginil, če je bila nevarnost in prepustil nahujskane svoji usodi. Tako je nasedel takim vabam neki posestnik iz beljaške okolice in širil neke letake, ki so bili preneseni preko Karavank. Moža so oblasti prijele, obsojen je bil. Dolgo se je vlekla preiskava in treba je bilo mnogo šilingov, da so se pokrili stroški. Nabrali so se, a oni junaki, ki so prej govorili v svoji prenapetosti in domišljavosti tudi o bombah nerazsodni mladini, niso prišli več na Koroško. Take hujskarije in prazne marnje našim bratom samo škodujejo ter njih nesrečni položaj samo otežujejo. Težko narodno življenje živijo naši bratje onstran Karavank in v Primorju. Najbolje jim koristimo, da v pravi narodni slogi, ljubezni in v medsebojnem spoštovanju skušamo s svojimi enakopravnimi južnimi brati dvigniti ugled in blaginjo svoje troedine države tako, da bodo naši zasužnjeni bratje lahko kazali svetu: »**Tam živijo naši bratje, kjer si prosto volijo vero in postave. Tam je naša opora, tam je naš spas. Potrpimo in vztrajajmo!**« P.

»Slovenija« se zavzema za pravo, čisto demokracijo v javnem življenju, za to, da se v praksi uveljavijo načela, ki se v teoriji proglašajo kot vodilna. Odločno borbo hoče voditi proti vsakemu slepomišenju v načelnih vprašanjih in proti dvoživkarstvu v narodnem življenju.

„Plebiscitni poraz je zakrivilo tisočletno suženjstvo“

Ne prisojamo si odločilne besede v zadevah plebiscita, a od dobro poučene strani smo bili opozorjeni, da nikakor ne smemo podcenjevati pomena ljudskih taborov v plebiscitni dobi. Kdor je videl, kako je ob ponovnem prevzetju uprave po naših oblastih bilo naše ljudstvo zaradi prejšnjih dogodkov plaho in nezaupljivo, da si ponekod ni upalo kazati odkrito svojega mišljenja, ta ve, da so bile take ljudske manifestacije, zlasti v velikovškem okraju, potrebne. Nasprotnikov z njimi res nismo pridobili, a dali smo vsaj našim ljudem nekaj samozavesti, da smo celo v krajih, ki so bili od nekdaj nemškutarske trdnjave, dobili lepo število glasov. — Uredništvo.

Ti krilatico smo večkrat brali v naših listih, kadar je kdo razpravljal o krivdi našega poraza na Koroškem leta 1920. Seve ni mislil pri tem nihče, da bi mi Slovenci v celoti bili tisti tisočletni sužnji, ampak to naj bi veljalo le za koroške Slovence. Da, tako enostavno je, zvaljevati nanje krivdo za nesrečni izid plebiscita.

Udeležil sem se plebiscitne propagande v najbolj izpostavljenem, deloma že ponemčenem ozemlju severnozapadno od Velikovca. Udeležil sem se je kot mlad, neizkušen učitelj na vasi. Plebiscitno delo se je vodilo po zgledu bivših slovenskih taborov. Ta način dela je bil morda še do izbruha vojne primeren, po letu 1914. pa se je bil preživel, kakor leta 1866. puške nabojke. Ljudski tabori, živio-klici so vžigali tiste, ki tega niso bili potrebni, drugih niso dosegli. Ali smo mogli širokim množicam ljudstva s svojo siromašno zasnovo plebiscitne propagande sploh kaj nuditi?

Mi »voditelji« ljudstva in plebiscitni »vojskovodje« koroškega Slovenca niti poznali nismo, kako bi ga potem mogli pridobiti in mu pokazati pravo pot. Šele 13 let pozneje smo dobili v dr. Jerajevi knjigi »Naša vas« prvi poizkus študije o našem kmečkem človeku, in še ta ga obravnava preveč individualistično ter velja predvsem za našega Savinjčana. Pokrajina, podnebje, gospodarske in druge razmere in še marsikaj oblikuje hkratu značaj ljudstva, in ni mogoče, da bi vse Slovence in če imamo v mislih tudi samo kmečkega človeka, sodili po enem merilu. Koliko je bilo plebiscitnih delavcev, ki bi bili dobro poznali značaj in miselnost podjunskega kmeta, boroveljskega puškarja, grebinskega nemškutarja? Živijo-klic je prvega spravil v zanos zmagovalca, drugemu je izvabil ironičen smeh, tretjemu kletev iz nemškopropagandnega registra. Če bi bila ugotovitev dr. Jeraja prava, da je kmet po svoji naravi odločen monarhist (str. 88), da ljubi »močno roko«, tedaj smo vsaj v tem pravcu zadeli žebelj na glavo s svojo propagando. Sam sem tedaj želel, da bi imeli Korošci vsaj 10 let časa za usodno odločitev. Toda taka rešitev bi bila za nas »svobodne ljudi« premedla in če bi bila tudi dosegljiva, bi jo bili menda odklonili. Resnica pa je, da so bili takrat na Koroškem kakor povsod drugod siti vojne, in da je bila v tistih časih neobveznost vojaške službe močno propagadno sredstvo za Avstrijo, ki so ga znali nasprotniki spretno izrabiti. Res je, da so goljufije in italijanski vpliv v plebiscitni komisiji prinesli Nemcem nekaj tisoč glasov več, a priznati tudi moramo, da so bili Nemci pri svoji propagandi boljši psihologi in realisti kot mi, kar je soodločevalo pri izidu glasovanja. Vse premalo smo uvaževali gospodarske potrebe ljudstva in v tem oziru se nismo povzpeli do česa izrednega, kar je v taki borbi navadno odločilo. Vsak Korošec nam je bil samo Slovenec ali nemškutar, nismo ga precenili po tem, ali je kočar, delavec ali kmet. Pa saj smo jim vendar prinašali svobodo! A pomislili nismo, da zahteva človek po svetovni vojni še nekaj več — zagotovljen gospodarski obstoj. Danes mi je jasno, da se nihče ni prav brigal za mezdno delavstvo, neumljivo pa mi je, da niti kmeta nismo znali prav zagrabiti. Zanimiva bi bila statistika o tem, kaj smo v dobi naše uprave storili za pospešitev in dvig kmetijstva. Pričala bi o tem, da širše akcije tudi v tem področju nismo zmogli. Ali smo agitatorično izkoristili možnosti, ki so jih nudili sekvestri naših veleposestev? Teh ni bilo malo v plebiscitnem ozemlju.

Priznajmo si, da smo preveč omalovaževali gonilno silo, ki jo v vsakem človeku predstavlja stremljenje po ekonomskem napredku in preveč pričakovali samo od vzbujanja in vzgoje narodnega čuta. Naj navedem nekaj lastnih doživljajev v podkrepitev svojega mnenja.

Svojo službo sem vršil v obmejni vasi, ki je veljala kot nemškutarska trdnjava. Z nemškutarjem sem občeval nemški, z zavednejšim Slovencem v koroškem narečju. Kolodvodjo nemškutarjev sem si večkrat privoščil in ga osmešil, če je kazalo n. pr. tudi s kakim satiričnim letakom. Bil je gostilničar in oderuh. Ustanovil sem takoj po svojem

---

Cvetko Dragotin:

Koroška cesta . . .

Po beli cesti sem šel in gledal koroške goré v vsej njihovi lepoti: v zlate sončne žarke so se oblekle, njihove mračne skale mečejo svoje sence preko Gospe svete, preko Baškega jezera in še dalje preko naše svobodne zemlje. Nemo govorijo in vendar tako bijoče o grehu, tako težkem, da bi nas ves Dobrač ne težil bolj od njega. Gore žarijo, okrog mene je vse ena sama lepota: pisani travniki in rumena polja, bele vasice z vitkimi zvoniki in čudovito lepa jezera. V sredi med njimi pa Beljak in Celovec z asfaltiranimi ulicami in modernimi hoteli. Sonce žge belo cesto, okoli mene pa je vse tako mehko, da se opajam v jasnosti in svežosti.

*

Srečal sem otroke, ki so prihajali iz šole.

»Guten Tag!« so pozdravili v zboru.

Ostrmel sem in jih vprašal: »Otroci, ali ste pozabili svoj materni jezik slovenski?«

Gledali so me in se med seboj spogledovali: »Ali ni hudič, ki nas skuša in hoče iz nas izvabiti prepovedani jezik, da bi nas tepli v šoli?« Razumel sem jih. »Slovenec sem, vaš človek! Mar res več ne znate slovenski?«

Obrazi so jim bili žalostni: »O gospod, znamo še, pa ne smemo govoriti. Odkod ste?«

In ni bilo povpraševanja ne konca ne kraja. Ko smo se poslovili, smo si rekli: »Na svidenje!«

Šel sem dalje po beli cesti in mislil na to, da bodo pozabili materni jezik in njihovih otrok otroci se bodo že čutili Nemce. —

*

Z župnikom Matijo sva stala pri oknu in gledala v noč. Dejal mi je: »Premalo dejanj je v nas in preveč besed. Ne vemo, da je materni jezik najvišja vseh vrednot, prva, ki je potrebna svobode zaradi notranje kulture in značaja, prva, ki bi morala biti odrešena in ki jo mi rešujemo le z besedami v daljavi sto kilometrov. Ali velja tudi za nas: per aspera ad astra? Ne verjamem, ne upam verjeti, ker kadar sem verjel, sem še vedno bil razočaran. Morda je bolje tako!« . . .

Kaj neki bi govorili o lepi sestri, ko je naša ljubezen do nje tako majhna, da bi jo prodali za sto forintov in nekaj funtov masla! Ali smo jo že nekoč? Se li poznamo? Ne še? Potem vedimo, da je ideal človekov, spoznati samega sebe. A kaj neki bi bilo, če bi se zares spoznali? Pljunili bi v obraz tistemu, ki bi ga v zrcalu videli, če bi se gledali vanj in nato razbili zrcalo: »Saj ni res! Nismo taki!« — No, zrcala bi ne bilo več in mi bi nemara bili zopet zadovoljni. Ha, ha! . . .

*

Kakih dvajset fantov se je peljalo v avtomobilu. Vsi so bili v rjavih strajcah. Ko so se peljali mimo mene, so mi dvignili iztegnjeno desnico v pozdrav: »Heil, Heil!« . . .

*

Koroški greh tišči težko. Morda bomo nekoč tudi mi slišali ponoči vzdihe, kakor jih je slišal pesnik: »Joj, kam bi del?« . . .

Ljudska prerokovanja o svetovni vojni

(Iz Roža.)

Nastopili so tisti časi, kakor je bilo prerokovano:

Prišle bodo velike spremembe in novosti. Uvedli bodo nove mere, vage in nov denar, da se nikdo ne bo spoznal več. Ob cestah bodo nasipali grobove in postavljali stebre, po kterih bodo iz enega mesta v drugo govorili. Žandarji bodo špičaste kape nosili. Kača bo na Koroško glavo pomolila, in črn bik bo po Rožu tulil. Iz vsake beraške bajte bo prišla frava ven in hlapec se od gospoda ne bo poznal. Od vsake malenkosti se bo davek pobiral in biriči bodo po hišah pridelke jemali. Ko bo pa financar nadzoroval gospodinjo pri vsajanju kruha, in ga bo ta z loparjem nagnala, se bo vse vzdignilo, kakor bi na pavko udaril. Babe bodo vojsko začele in jo bodo tudi končale.

Hudo bo na svetu, ko bi imel biti (sc. cesar), pa ne bo. V spodnjih krajih bo začela ena glavnja tleti, najmanjši kraljič se bo vzdignil in kres zanetil čez in čez, da bo ves svet v onju. Vojska bo začela, ko se bo pšenica žela; tudi z Rusom bo vojska, potem pa bo volna draga. Japonci in Kitajci bodo prišli po devetih cestah in turške kamele bodo Reno pile. Rož bo čisto izjeden, pa ne od sovražnikov. Če bo kdo od Celovca do Beljaka kravo našel, ji bo lahko zlat zvonec obesil (t. j. tako bodo drage). Prišli bodo časi, ko bo vsak svojega tadva in starosti vesel, ko bo tisti bolj srečen, ki nič nima, kakor pa bogatin in ko bodo gospodje berače žugali (= prosili), da bi za sukanje menjali. Najboljša prijatelja se bosta skregala in stepla, in zaveznik bo zvezo prelomil. Tri babe se bodo za ene hlače steple. Ljudje bodo znake nosili in antikrist bo vladal. Dvojen denar bo in za denar se ne bo kaj dobilo. Cela dolina bo s krvjo polita. Vojska bo trajala 7 let in cesarskega orla bodo tako opipali, da mu bo samo eno pero še ostalo.

Ko bo pa naš cesar imel le toliko vojakov še, da bi se postavili v lipovo senco, bo prirastla Kralju Matjažu brada trikrat okoli mize; on je bil zasut z vojsko pod Gnilim morjem, ker se je, prevzet od zmag, vzdignil proti samemu Bogu. Čas pokore bo potekel, on bo prišel s celo vojsko, ktere

prihodu ljudsko aprovizacijo. (V občini je bilo tudi precej industrijskih delavcev.) Znebil sem se kot sekvester podjetja strokovnega tajnika socialistične stranke, ker se ni dosti odločno potegnil za povišek delavskih mezd. Z oddelkom vojakov sem napravil vodovod — cement sem si oskrbel kar kontrabant in po ceni preko meje itd. itd. Nemškutarji so zagnali krik, češ da sploh nisem učitelj, da stan samo markiran, da sem preoblečen oficir, inžener itd. To jim je bilo potrebno, ker niso hoteli, da bi slovenska uprava imela take uradnike.

Denar? — Dokler bi bil hasnil, smo varčevali. Pozneje smo ga dobili — po nemškem zgledu — več, dasi ne toliko, kakor so z njim razpolagali Nemci. Bilo je prekasno. Sam sem zadnji mesec pred plebiscitom odklonil vsak večji izdatek — v začudenje plebiscitne pisarne, ko sem prej vendar toliko moledoval za denarna sredstva.

Nekoč sem poslušal v nemškutarski gostilni tarnanje kmeta — pravega Nemca — ko se mu je ponesrečil edini konj pri vožnji sadjevca. Povabil sem ga v šolo pod pretvezo, da urediva zadevo šolskih zamud. Tam sem mu brez nadaljnjih besed izplačal vsoto, ki je bila potrebna za nakup novega konja. (Iz prihrankov pri aprovizaciji.) Mož je imel še nadaljno smolo. Nemškutarji so ubili našega orožnika pred šolo. Zaprli so nekaj pravih tičev, pa tudi tega nesrečnega Nemca, ki se je slučajno ustavil s svojim konjem v bližnji gostilni. Mož je bil miroljuben, trezen in oče številnih otrok. Moje posredovanje ni zaleglo. Bil je Nemec! Osumljenci so glasovali v velikovških zaporih, in eden od njih je glasoval za Jugoslavijo. Italijanski in baje tudi jugoslovanski delegat sta bila začudena. Tako smo brali v listih. Jaz edini sem vedel, odkod in zakaj ta glas za Jugoslavijo.

Zakaj govorim o teh stvareh. Ni nam bilo mogoče pridobiti slovenske Koroške v boju leta 1920. Prav bi bilo, da bi si jo osvajali danes na drug način. Moja izvajanja naj bodo migljaj. Brali smo, da vzdržuje Sovjetska Rusija v Moskvi posebno univerzo za kitajsko mladino. K nam naj ne bi hodili s Koroškega samo pevci. S široko zasnovano akcijo naj bi omogočili koroški kmečki mladini, da na izletih spoznava naše gospodarske ustanove in vzorna posestva, da v večjem številu obiskuje naše strokovne šole itd. Naši gospodarstveniki naj bi napravili načrt in našli sredstva za neposredno pospeševanje koroškega slovenskega gospodarstva. Gospodarska neodvisnost ustvarja najboljšo svobodo. Naše simpatije do Koroščev, ki jih izražamo v besedah in navdušenih člankih, naj postanejo meso.

Modrinjak Vinko.

*

Položaj naše narodne manjšine v Koroški

Koroškim Slovencem je namenila usoda toliko preizkušenj, kakor redko kateremu delu drugega naroda. Stoletja pod vlado nemške fevdalne gospode, sedem desetletij pod oblastjo nemškega svobodnjaštva, v obeh primerih popolnoma brezpravni, izkoriščani gospodarsko, zapostavljani kulturno, socialno in politično, postavljeni pred plebiscit, zaščiteni po manjšinskem pravu, po slovesno danih obljubah avstrijskih oblastnikov, kljub temu brezpravna raja, kje bi našli še več. Po plebiscitu so se menjavali režimi v avtonomni Koroški, v centralni državni upravi, nikjer pa niso bili deležni Slovenci trohice prirodnih pravic — o drugih niti ne govorimo.

Koroški Slovenci so bili že od nekdaj izročeni na nemilost deželni vladi v Celovcu. Ves čas in, tudi zadnjih 15 let, je centralna dunajska vlada igrala z avtonomno koroško vlado pod isto odejo in ji dajala potuho, najsi je vladal tukaj Peter tam Pavel, rdeči ali črni, beli ali zeleni. Še pred vojno je izrekala koroška vlada svoj veto nasproti vsem odločbam cesarske uprave, upravnih sodišč, ako so količkaj bile v prid manjšine. Ta igra se je nadaljevala tudi po plebiscitu, le nekoliko očitneje, saj je dunajska vlada izrazila ponovno svojo nemoč, ukreniti kaj mimo koroške vlade. Tako je v neki meri razumljivo, da mnogi Slovenci pričakujejo od Dollfussovega avtoritativnega režima olajšanje svojega popolnoma brezpravnega položaja. Bil bi skrajni čas, da se kmalu pokažejo uspehi. Sicer bi ob spominu na zgodovinsko vlogo Dunaja v naši zgodovini raje s srbskim pregovorom rekli: Bolje je, da te preganja Turčin z mečem kot Švaba s peresom ali z besedami prostovoljca Aleksa Nenadvića, ki je dejal že pred 140 leti: »Nimam pisarja in drugih učenih ljudij, toda pojdem od samostana do samostana in poprosim vsakega meniha in popa, naj zapiše v vsak samostan, da odslej nikdo, kdor je Srb, ne verjame več Nemcu.«

Od avstrijske revolucije si ne obetamo za koroške Slovence nobenih koristi. Edini napredek je, da se je razčistilo razmerje osrednje vlade do koroške deželne uprave, saj je dobil Dollfuss sedaj odločilen vpliv na upravo vseh avstrijskih dežel. Ne bo treba sedaj ene odeje za dva gospoda. Kar se bo ukrenilo na Koroškem v bodoče, bo izšlo iz Dollfussove osrednje vlade. Odpadel bo izgovor na vsemogočnost koroške avtonomne oblasti.

Razčistil pa se je položaj tudi v drugem pogledu. Že ves čas je bila politična javnost na jasnem, da ne bi mogli ne avtonomna Koroška ne dunajska centralna oblast tako prezirati mednarodno zaščitene manjšine, ako ne bi bilo močne zaslombe nekje drugje. Nemčija je pač pošiljala s pristankom socialnodemokratične, Seiplove in zelene vlade svoje koloniste med slovenske koroške kmete, vendar za kratenje prirodnih pravic, zadvojno mero v deželi sta bila odgovorna le Dunaj in Celovec. Danes pa, ko je Starhemberg plačal vse svoje dolgove po prihodu iz Rima, se ne bi čudili, ako bi nadomestili protestantovske naselnike med Slovenci »bratje s solnčnega juga«. Pa še drugo značilno dejstvo naj omenim. Par let po plebiscitu so se pojavili gostje iz Berlina v Celovcu, in po njihovem odhodu so se razširile govorice, da so dobili Celovčani nasvet, naj ustrežejo skromnim narodnim potrebam slovenske manjšine. Neozdravljive slepote avstrijskih nacionalistov niso vzeli ti gostje v račun. V svojih lističih pišejo ti nacionalisti o nelojalnosti te manjšine, da tako opravičujejo svoje postopanje z njo.

Koroška slovenska politika se je vedno borila za košček političnega vpliva v deželi. Skušala je to doseči mimo vladajočih deželnih mogočnikov večinoma liberalistično-nacionalistične smeri z lojalno in brezplačno podporo državne režimske večine Seipel-Dollfussovega kova. Dobička ji to brezplačno in prostovoljno vpreganje v sosedov voz do danes ni prineslo.

Danes stoje koroški Slovenci pred novimi odločitvami in vprašanji. Dollfuss hoče preurediti Avstrijo po načelih korporativne države in nadomestiti politične zbornice s stanovskimi. Vsaka dežela naj ima svoje stanovske zbornice, ki tvorijo skupaj gospodarski svet kot vrhovno instanco. Zamišljene so kmečke, obrtne in prometne zbornice. Naša narodna manjšina bi se torej v bodoče morala organizirati v teh treh pravcih. Da zanjo ne štejeta ne prometna in ne obrtno-industrijska zbornica, leži na dlani, saj zastopstva v teh dveh zbornicah ne bo dobila, ko odločajo tukaj obrtne pravice, ki jih deli vlada in ponemčeni trgi in mesteca v slovenskem ozemlju, pri prometu so pa Slovenci tako popolnoma izrinjeni. Tako šteje za nas zgolj kmečko zastopstvo, torej kmečka zbornica koroške dežele. Tako se nam v 20. stoletju obeta »napredek«, da bo zastopalo kulturne, socialne, gospodarske in politične težnje naše narodne manjšine neznatno zastopstvo enega samega stanu v bolj ali manj strokovni organizaciji! Pridejo pa še druga razočaranja, ko se prične delo v zbornicah, ki je pač namenjena v prvi vrsti ureditvi popolnoma zavoženega gospodarstva v državi in deželi. Vsa narodna manjšina bo torej odvisna od strokovnega zastopstva, od kmečke organizacije. Za primer, da se z uvedbo teh treh zbornic in gospodarskega sveta zlomi odpor vsemogočne avstrijske birokracije, državne in deželne, ki je kratila zadnjih 80 let pravice naše narodne koroške manjšine, bi bilo to vse, kar bo Dollfuss lahko posredno nudil naši manjšini. Več od avstrijskih mogočnikov bolje da ne pričakujemo. Da bi Avstrija posnemala jugoslovansko državo, ki je dala Nemcem v državi vso možnost razvoja, ni pričakovati. Preveč bi to nasprotovalo tisočletnemu izročilu nemške nacionalne politike. Slovenska manjšina na Koroškem ne sme pričakovati odmora v svoji borbi, ampak se mora pripraviti na nove boje. Naj jo vodi zavest, da se svet suče in da o njeni usodi še ni bila spregovorjena zadnja beseda.

J. R.

*

Beseda o politiki naše koroške narodne manjšine

Želite izvedeti, kakšno si predstavljam politiko koroških Slovencev, da bi najbolj ustrezala njihovemu položaju narodne manjšine?

Kot Korošec vem, kako težko se Nekorošec zamisli v položaj naših rojakov onstran meje. To velja v neki meri tudi za rojake, ki že daljšo dobo ne žive več na Koroškem. Zato se ne čutim prav nič poklicanega, dajati praktična navodila glede političnega udejstvovanja koroških Slovencev in se omejujem samo na nekaj načelnih pripomb.

Najprej je potrebna beseda na naš lastni naslov, t. j. na naslov Slovencev, živečih v Jugoslaviji.

Nimamo pravice, dajati svojim rojakom cene nasvete, dokler s svojim zgledom kažemo, dokler koroški Slovenci ne morejo računati z našo dejavno pomočjo v političnem, kulturnem, tvarnem in duhovnem oziru s povsem realno, stalno postavko svojih političnih načrtov.

Vemo, kako redko je število koroškega razumništva, saj ga razen duhovščine skoraj nič ni, in ne moremo od njega zahtevati, da dela čudeže. Čudil se je zadnjič nekdo, da med kmečkim ljudstvom ni več aktivnosti v narodnem oziru. Naj poskusi z delom doma! Več je med koroškim slovenskim ljudstvom narodne zavednosti kot kjerkoli

Korošci se v političnem svetu kot manjšina ne morejo uveljaviti brez naše pomoči. Kaj smo v propagandnem oziru storili zanjo v inozemstvu in v političnem svetu?

Vsaka narodna država podpira svoje inozemske narodne manjšine politično in tvarno. Drugače tega imena ne bi zaslužila. — Vsak narod se briga za svoje raztresene ude. Ali se zavedamo, s kakimi drobtinami odpravljamo koroške Slovence? Drobec tega, kar pri nas korupcija v javnem življenju požre narodnega premoženja, bi zadostoval za izdatno pomoč. Koliko svojih moči posveča naše razumništvo, naša akademska mladina studiju manjšinskih vprašanj? (Svetla točka je samo primorska mladina okrog Istre.)

Dokler ne bodo Korošci v večji meri deležni naše stalne pomoči, jim je težko delati večje načrte.

Zato pa ne veljaj zanje nič manj kakor za celotni narod pravilo: Računaj predvsem nase, delaj, kakor bi bil navezan zgolj na lastne moči, kakor bi bila tvoja usoda odvisna izključno od tebe samega in tvoje pripravljenosti za borbo in žrtve, zakaj nobena realna politika ne more živeti od upov in pričakovanj. Tudi najmočnejša vera opeša, če se ji predmet vedno odmika. Potem sledi obup.

Lahko ima realna politika svoje visoke in daljne cilje pred seboj, a to je ne odveže dolžnosti, da računa s sedanjostjo in z vsakodnevnim podrobnim delom in naporom. Nikoli ne vemo, kdaj se kako delo in žrtev poplača. Naben napor iz čistih nagibov ni bil zastonj.

Kakorkoli presojamo politični položaj v Evropi in možnost teritorialnih sprememb v naš prid, eno je gotovo: Zadnja beseda o Koroški še ni bila spregovorjena. Njene težave niso samo njene, ampak tudi marsikake druge narodne manjšine. Koroško manjšinsko vprašanje je del evropskega manjšinskega vprašanja, in se bo tudi v zvezi z drugimi obravnavalo in reševalo. Zato položaj koroških Slovencev, kakor je žalosten, ni brezupen, in vsak trud se utegne bogato poplačati. Nekaj optimizma ni tu samoprevara, ampak realna potreba.

Politika je lahko realna ali revolucionarna, v obeh primerih mora biti dosledna.

Realna politika vsake narodne manjšine mora računati z dejanskim državnopravnim položajem, ker ne more izhajati brez trdne pravne osnove. S tem se še ni odrekla svojim daljnim, končnim ciljem.

Korošci morajo pri snovanju svojih političnih načrtov izhajati iz podstave, da je sedanje državnopravno stanje nekaj trajnega. Vprašati se morajo, kakšni bi morali biti pogoji in poroštva, da bi v okviru te države lahko ohranili in razvijali svojo narodno individualnost.

Kdor ve, kako vse javno življenje, ves gospodarski razvoj podpira raznarodovalno delo šole in javne uprave, kako jo pospešuje naša gospodarska odvisnost, odtok kmečkega prebivalstva v nemške kraje, navezanost na občevanje z nemškim sosedom na vsem dolgem, proti severu odprtem, proti jugu zaprtem jezikovnem ozemlju, ta utegne vsako možnost takega poroštva v okviru Avstrije ozna-

---

je toliko, da bi morje posušila, in bo slavno zmagal. Mir pa bo sklepal na Sovrškem polju pod lipo, ki ima sedem vrhov; tam se bo mirilo sedem kraljev.

Potem bo ena vera, ena mera, en hlev in en pastir.

En rajniš bo 25 krajcarjev veljal. Ljudi bo tako malo, da bodo v gorah kresove prižigali in tako eden za drugega zvedeli; pa med njimi bo večja prijaznost, in če se boste na cesti srečala najhujša sovražnika, se bosta objela in nagovorila: »Bratec, kje si ti bil, da si še živ?«

(Kako se bo v vojski godilo, povejo natančneje bukve od Cimbilije ali švilje prerokile, ki je pila iz studenca modrosti, kteri je bil namenjen kralju Salomonu.)

Zapisal po starih ljudskih prerokovanjih dr. J. Š.

Kakû je Bléjskə jîzare nastávə

Čejkədèj je bíva tàm ana lîpa rávən, čèr se je žəvína pásva. Cerkòvca na χríbrcə pa je bíva zapəščana, samû kráve pa ucê so vkûlə bəzále pa včásə túdə notr' zašlè. Lədî so s cérkle slošèlə an hvâs »zahrádəte cékov, al kâr jo bom jès!« Pa nšír na tó kuí pusúšu, še naprèj je kòj žəvína puznáva cérkov ud znótrej. Ano nûč pa so se zbrále məhlê, hrmévə pa treskòvə je, kákr da bə se svêt pudéru; zjútrej pa so lədî vədèlə, da je cîva rávən pud vodó, samû cérkov je ustáva na səšàm. v kûlə 'n v kûlə pa je nastávə jîzare.

Ud tâ čása túdə domáčə bòl spoštújejə to cerkòvco, ti délnjə pa χodíjə tà rómat.

Iz rokopisne zbirke dr. Jos. Šašla.

Opomba: Pravljica je napisana v narečju Sp. Roža v okolici Borovelj. K se izgovarja komaj slišno, h = g, χ = h.

čiti kot iluzijo. A gre tu za neko maksimalno možno, dasi relativno zavarovanost našega življa.

Kaj je s tako zvano kulturno avtonomijo, ki so nam jo Nemci ponujali? Že v prejšnji Avstriji smo videli v kulturni avtonomiji, zgrajeni na osebnem načelu, t. j. svobodni odločitvi posameznika, h kateri narodnosti hoče pripadati, docela nemogočo rešitev narodnostnega vprašanja in to spričo vsestranske družabne in gospodarske odvisnosti našega človeka od gospodujočega naroda. Ta razlog velja danes še v večji meri. Taka kulturna samouprava bi bila vseskozi ničeva.

Neko mero gospodarske in politične samostojnosti in možnosti kulturnega razvoja more dati koroškim Slovencem le teritorialna samouprava, dovolj široka, da vsaj v nekih bistvenih življenjskih zadevah sami odločajo.

Ali je taka zahteva za koroške Slovence resna? Resna je, če jo resno vzamejo. Nikdar naj ne pozabijo, da njih vprašanje ni samo notranje avstrijska zadeva, ampak vprašanje obračuna ali sporazuma z vsem nemškim narodom, vprašanje ureditve srednje Evrope.

Ali je sploh mogoča delitev Koroške v slovensko in nemško ozemlje? Ali ni že Andrej Einspieler zahteval delitev dežele v dve okrožji? Res se je nemški živelj že tako zajedel v slovensko ozemlje, da danes ni mogoča več stroga ločnica med slovenskim in nemškim delom dežele. A gre predvsem za to, da slovenska manjšina številčno sploh pride do veljave in ne utone v nemški večini. To vprašanje seve ni preprosto, in ga na tem mestu ne morem obširneje obravnavati, a treba ga je bilo načeti. Ne pozabljajmo, da je nemškutarija vprašanje zase, ki ga bo čas morda pomagal rešiti v naš prid. Tudi ni mogoče danes reči, v koliki meri bo politični razvoj v smeri k avtoritativni državi položaj koroških Slovencev spreminjal. Dovolj povoda je, da s skrbjo zremo na ta razvoj.

Nek maksimalen program je potreben že zato, da dobi praktična politika svojo stalno smer in ne zgubi širšega merila. V okviru maksimalnega programa se bo uspešneje vodila podrobna, žilava in vztrajna borba za pravice manjšine. Korošci se sami dovolj zavedajo pomena inteligenčnega naraščaja, da bi jih bilo treba nanj opozarjati. Da bi le imeli sredstev! Hinavska a premišljena je politika večine, ki v tem oziru ne prihaja nasproti našim težnjam. Slovenske šole smo od nekdaj zahtevali. Važnejše ter prvotnejše je vprašanje slovenskega učiteljstva. Da se tega v preteklosti nismo dovolj zavedali, se je silno maščevalo. S skrbjo opazujemo tudi tostran meje, da se izrinja slovenska beseda iz cerkve in primanjkuje slovenskega duhovniškega naraščaja. Sicer so to že vprašanja praktične politike, glede katere si lahko prihranimo obširnejše besede.

Zato pa v načelnem oziru ne bo pri nas nikdar dovolj povdarjanja, da mora vsaka premočrtna, dosledna in uspešna narodna politika iskati in najti svoje težišče in izhodišče v lastnem narodnem občestvu. Vsako odmikanje od tega načela se mora maščevati in postane lahko za narod usodno. Koalicije so zadeva realnopolitičnih računov, a nikdar ne sme narodna manjšina postati nesamostojen privesek nekega večinskega režima. Taka politika mora prav v osnovah izpodkopati moralno moč in odpornost manjšine in njene vrste zbegati. Kolikor smo Slovenci kdaj zatajili to načelo in pozabili to vrhovno politično modrost, vselej smo morali nositi težke posledice. Naj bi nas to izmodrilo.

Glede inozemske propagande je vsaj toliko naša kot Koroščev samih dolžnost, da jo poživimo in bolje organiziramo. Vse premalo smo se poslu-ževali inozemskega, tudi nemškega časopisja, da opozorimo svet na položaj koroških Slovencev. (Nikoli n. pr. nisem bral kak tak članek v Prager Presse in niti ne v naših nemških listih, kolikor so nam za ta namen dostopni.) Tudi naš manjšinski institut bi moral dobiti več sredstev na razpolago, da bi lahko svoje delo širše zasnoval.

In ob koncu naj se še spomnim naše koroške narodne pesmi kot propagandnega sredstva. Ne pozabljajmo, kaj to pomeni, da jo pojejo in nosijo v svet naši preprosti slovenski možje in fantje, da jo poje ljudstvo, da jo pojejo tako, kakor doma pri delu. Kje najdete kaj sličnega! Ali smo vse možnosti, da opozorimo svet nase s to pesmijo naših kmečkih zborov do konca premislili? Ali se ne bi obrestovale tudi večje denarne žrtve, da omogočimo Koroščem vse večji razmah njih pevskih zborov, da prepredemo ž njimi vso deželo in ustvarimo iz njih svojevrstno sredstvo za razgibanje in poglabljanje skupnostne zavesti slovenskega koroškega ljudstva? —d—

Spomini na prevratno dobo

Svita se! Majska deklaracija... Nepričakovan, splošen odziv, čeprav romajo prve nabiralke podpisov v ječe. Nabirajo druge: Prvič v zgodovini govori koroška slovenska mati, govori koroško slovensko dekle...

»Pridi, Jugoslavija, pridi!«

In Jugoslavija pride, porojena iz tolike krvi...

Odkod so se vzele slovenske zastave? »Včasih puške so, včasih pesmi pele« od Šmohorja do Dravograda... Praznik je, bratje prihajajo, Srbi, Maister... A zakaj omahuje Ljubljana? Beljak čaka, Celovec čaka; najbolj zagrizeni nemškutarji so mehki kakor maslo: »Saj je vse pozabljeno; saj nismo mislili tako hudo, ko smo zaprali Grafenauerja in pljuvali na Meška; saj smo vsi Slovenci! Živela Jugoslavija! Živio kralj Peter!«

Kaj, jih še ni, »Kranjcev«? Saj se zbirajo na Jesenicah, v Ljubljani! Maister da ne sme prodirati? Da ni živeža za vojsko, ki bi zasedla? A, kaj, saj je tako vse naše, vse naše! Antanta bo nam dala, kar si bomo mi, njeni miljenci, le zaželeli, še Visoke Ture in Gradec! Samo, da bomo hoteli!

Nemškutarji so utihnili ter spravili slovenske zastave. Kar počijo puške pri Podkloštru: Ziljani, nemškutarji, slovenskih mater nemški sinovi so napadli. Narodne straže so razorožene, do Podroščice in do Velikovca žanje nemškutarska premoč svoje triumfe. »Koroška Koroščem! Kärnten den Kärntnern!« — Na stotine naših najboljših ljudi roma v ujetniški tabor v Litzelhofen, starčki, ženice, matere, gospodarji, dekleta. Duhovniki, učitelji zbeže v mrzli januarski noči preko Karavank. Kajti maščevanje nemške druhali je strašno! Na desetine nedolžnih ljudi je pobitih!

»Kaj, ali za nas res ni rešitve, ali za Korotan res ni svobode?« — Potrpite, govori še vedno Ljubljana, saj bo odločila mirovna konferenca! Pravica mora zmagati! — A novo razočaranje! V Parizu so odredili plebiscit... A plebiscit velja samo za polovico slovenskega Korotana. In v plebiscitni komisiji imajo Angleži in Italijani glavno besedo. Angleži in Italijani povsod podpirajo nemško tezo, ki je na Koroškem tudi italijanska... Saj gre vendar proti Slovanom! V plebiscitnem ozemlju pašujejo kot predstojniki raznih okrajnih glasovalnih zastopov angleški in italijanski oficirji, ki poznajo slovensko ljudstvo in koroško vprašanje samo toliko, kolikor jih utegnejo v Celovcu informirati »nepristranski« nemški izvedenci. Kakor darilno jagnje polože slovenski Korotan na žrtvenik: Za izgubljeni Tirol je vendar treba Avstrijo odškodovati s slovansko zemljo na Koroškem, tako modrujejo Italijani in njihovi zavezniki. Torej mora na vsak način plebiscit končati v škodo Jugoslaviji! Odpre se demarkacijska črta kljub prejšnjim opetovanim nasprotnim zagotovilom naši delegaciji. Zadnje dni pred plebiscitom se na pritisk italijanskih oficirjev vreklamirajo v imenike tisoči glasovalnih upravičencev, ki jih nihče ne pozna, tujcev, med katerimi mnogi kraja, kjer bodo glasovali, prej niti videli niso. Pod mednarodno »zaščito« bodo tujci odločevali o usodi prastare slovanske zemlje... Omahljivci takoj dobro čutijo, kje je moč in kje bo zmaga: Kdo naj se po tolikih razočaranjih, po tolikih praznih obljubah zanaša na moč in na »pravico« slovanstva? Saj se Slovani še maščevati ne znajo! — Zelo nevarno je, tako modruje mali človek, ki so ga izpridile nemške šole, če se zamerim Nemcem.

V nočeh od 10. na 13. oktobra stražijo glasovalne žare italijanski vojaki...

Ko so prešteli glasove, podari koroška deželna vlada predsedniku italijanske delegacije, princu Liviju Borgheseju, razkošno vilo ob Vrbskem jezeru... Zastopnik Jugoslavije, minister Jovanović pa slovesno izjavi, da Jugoslavija tistih 15.000 Slovencev, ki so zanjo glasovali, nikoli ne bo pozabila...

Nekaj nad 6000 glasov je znašala večina za Avstrijo. Kraji južno od Drave in med Dravo in Vrbskim jezerom so dali trdno večino za Jugoslavijo, a kljub temu so morali ostati pod Nemci, ki so na ta način dobili pred hinavskim obličjem starikave Evrope uradno nagrado za svoje nasilno 1200letno germanizatorično delo.

S svečano obljubo ministra Jovanovića so se ločili koroški Slovenci od matere Jugoslavije, oni Slovenci, ki so jo tako težko pričakovali, ki so radi nje toliko pretrpeli in ki so je bili najbolj vredni.

Ostali so sami tisto žalostno jesen, sami brez voditeljev, brez naobraženstva, brez učiteljev, brez šlo... In padla je v tisti žalostni jeseni grozna beseda: Robske duše! — In namesto tolažilne besede so morali slišati očitek: »Saj so sami tako hoteli!« Slišali so očitek, in so tisti med njimi, ki niso tako hoteli, stisnili pesti, se pokrižali in v božjem imenu sami prijeli za delo tam, kjer so ga bili pustili v upa polnih dneh pred vojno...

Slovenska Koroška še živi in ne kloni. Ona noče umreti... Saj narod, ki je rodil preroke Jarnikovega, Majarjevega in Einspielerjevega kova, ima v sebi toliko duševne življenjske sile, da je neminljiv, da je večen. Tudi sedanjo preizkušnjo bodo koroški Slovenci prestali, a to tem laže, če bodo vedeli, da čuti z njimi vsa mogočna slovanska družina, da vedno misli nanje slovenska in jugoslovanska mladina.

(Iz članka G. Brodnika v knjigi »Naši onstran meje«.)

Širite in naročajte naš tednik!

OPAZOVALEC

O Koroški

se nam je nabralo toliko sestavkov, da jih tudi danes nismo mogli vseh priobčiti. To storimo v prihodnjih številkah. Uredništvo.

Slovenska pesem

(Dopis.)

Dne 18. marca t. l. smo imeli na Jesenicah 3. prosvetni dan gorenjske sokolske župe. Posamezna društva so skušala v prvi vrsti s pevskimi nastopi (moškimi ali mešanimi zbori) pokazati uspehe prosvetnega dela. Za uspehe posameznih zborov pri publiki je značilno, da so bile navdušeno sprejete dobre, stare popevke domačih skladateljev, zlasti je odnesla Kranjska gora s komaj 18 članskim zborom posebno pohvalo za pesmi Naše gore in Nazaj v planinski raj, Škofja Loka za Oblaček in Vigred približa se in Stražišče za koroško pesem Juhe, pojdemo v Škufce. Za izbero pevskih točk je značilno kranjsko društvo, oziroma pevovodja Fakin, ki je v mešanem zboru prednašal Milojevićevo Dugo se polje zeleni in Mirkovo Neven kolo. Isti pevovodja je vodil tudi končne pevske točke moškega zbora vseh društev v župi, in to Marinkovićevo Narodni zbor, Novakovo Hrvatskoj in Hajdrihovo Jadransko morje. Navajamo jih v istem vrstnem redu, v katerem so jih odpeli. V izberi pevskih točk se je torej posebno odrezal Kranj,

Širite in naročajte naš tednik!

Varčevanje vzrok stiske

Na zadnji proračunski seji ljubljanskega občinskega sveta, kjer smo imeli priliko slišati več duhovitosti, n. pr. o krvavih klobasah in gledališču, o ognjegascih in gledališču, je neki občinski svetovalec, katerega ime iz obzirnosti rajši zamolčimo, med drugim uganil tudi tole:

»Kriza je nastala zaradi prevelikega varčevanja.«

Res imenitno spoznanje! Samo to bi radi vprašali tistega gospoda, da nam pojasni, če je morda nastala kriza radi tistih ubogih družin, ki morajo v resnici varčevati pri sleherni pari, da sploh morejo živeti, oziroma bolj pravilno životariti, ali pa morda radi posebnih načinov varčevanja raznih Staviskijev, Lidovcev in Batignolcev?!

Sicer pa: srečni občanje, za katere skrbe tako previdni možje! Da bi že kmalu prišel čas, da jim ponovno izrazimo svoje brezmejno zaupanje!

MALI ZAPISKI

Prepovedana knjiga.

Minister za notranje stvari je prepovedal uvažati in širiti knjigo »A horvatsag oz a revisio«, ki jo je spisal dr. Ivo Frank in je izšla v Budimpešti.

Volitve v strokovne organizacije.

Od 538 obratnih zaupnikov so jih dobili naši »narodni socialisti« samo 54. To se imenuje v nacionalistični časnikarščini »zmagoviti pohod« nacionalistične misli.

Pet lir kazni za eno slovensko besedo!

V Nabrežini so spremenili bivši hotel Andre v sanatorij za bolne na pljučih. Sanatorij je last nekega zdravniškega konsorcija. Strežnicam so dali gospodarji strog ukaz, da se niti med seboj ne smejo pogovarjati po slovensko. Če katero zalotijo, da je slovensko govorila, mora plačati 5 lir globe.

(»Pon. Slovenec.«)

Sodba zaradi atentata.

Lanskega leta so ubili poslanca Mirka Neudorferja na njegovem domu na Hrvaškem. Neudorfer je bil svoje dni poslanec Radićeve kmečke republikanske stranke, po 6. januarju 1929 se je pa pridružil sedanji vladi. Te dni se je vršila kazenska obravnava proti napadalcem. Dva od njih, Franjo Zrinjski in Stevo Pizeta sta bila obsojena na smrt.

Vrsta predavanj o fašistični Nemčiji.

Kako Hitler vzgaja iz patriotičnih meščanov in monarhistov antifašiste pripoveduje Ivan Kreft vsak ponedeljek ob 18.30 v ljubljanskem radiu. Namesto da bi skušal Hitler z malenkostnimi koncesijami zmernejše nemške nacionaliste pridobiti zase in bi skupno z njimi držal široke množice delovnega ljudstva v šahu, jih zapira, prav tako kakor levičarje, v koncentracijska taborišča, kjer postanejo njegovi zagrizeni sovražniki in zanesljivi protifašisti. Enotna protihitlerjanska fronta od spodaj, ki vse bolj in bolj narašča, postaja Hitlerju nevarna. Ivan Kreft je bil sam več mesecev zaprt v koncentracijskem taborišču in pripoveduje iz najbolj osebnega doživetja.

Urednik in izdajatelj Drago Kornhauser v Ljubljani.